

สรุป และเสนอแนะ

ชาวไทยภูเขาที่อาศัยในทางตอนเหนือของประเทศไทย ตกเป็นเป้าหมายหนึ่งของการวิพากษ์ว่า ทำให้สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ ดิน และน้ำ เสื่อมโทรมลง โดยมีสาเหตุจากการบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำการเกษตรรวมทั้งการปลูกฝิ่น การเข้าอยู่อาศัยในพื้นที่ทำกินปัจจุบัน โดยมากของชาวเขาขัดแย้งกับกฎหมายเข้าอยู่ในข่ายของ "การบุกรุกป่าสงวน" ผลกระทบจากการบุกรุกทำลายป่าที่มองเห็นได้ในระยะสั้นก็คือ สภาวะน้ำท่วมฉับพลัน และการสูญสิ้นของไม้มีค่าและสัตว์ป่า ฯลฯ ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลและองค์กรเอกชนไม่แสวงหากำไร ได้เข้าไปดำเนินงานพัฒนาชนบทบนที่สูงและส่งเสริมให้ชาวไทยภูเขาปลูกพืชทดแทนฝิ่นในระบบเกษตรถาวร โครงการหลวงเป็นโครงการที่สำคัญที่สุดที่พยายามพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาให้ดีขึ้น โดยใช้แนวทางพัฒนาชนบทที่มีการประสานความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเข้ากับเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ และส่งเสริมอย่างจริงจังในเรื่องการปลูกพืชทดแทนฝิ่น จนได้รับรางวัลแมกไซไซ ประกาศเกียรติคุณนี้

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะประเมินระดับประสิทธิภาพทางการผลิตการเกษตรของชาวเขาในโครงการหลวงสถานีอ่างขางและสถานีอินทนนท์ และศึกษาด้านต้นทุนและรายได้ของการผลิตทางการเกษตร เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงประสิทธิภาพทางการผลิตของพืชส่งเสริมให้สูงจนเต็มศักยภาพให้พืชเหล่านั้นสามารถนำไปประกอบการตัดสินใจปลูกทดแทนฝิ่นได้

พื้นที่ศึกษาทั้งสองซึ่งครอบคลุม 3 และ 4 หมู่บ้านตามลำดับ ถูกเลือกขึ้นมาเนื่องจากงานส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่นในสถานีทั้งสอง ได้กระทำกันมานานพอสมควรที่จะใช้เป็นมาตรฐานในการวิเคราะห์ได้

เกษตรกรจำนวน 175 รายถูกสุ่มตามสัดส่วนของครัวเรือนแต่ละหมู่บ้าน จาก 3 หมู่บ้านที่สถานีอ่างขางและ 4 หมู่บ้านที่สถานีอินทนนท์ โดยวิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย การรวบรวมข้อมูล

ด้านประชากร การผลิตและการตลาด กระทำโดยอาศัยแบบสอบถามและการออกไปในแปลงของเกษตรกรชาวเขาเพื่อทำการวัดและสังเกตเป็นหลัก จากนั้นก็แยกวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เป็น 4 ประเภท คือ วิเคราะห์ด้านแบบแผนการผลิต การตัดสินใจ ต้นทุนและรายได้การผลิต และการวิเคราะห์ประสิทธิภาพเชิงเทคนิค สำหรับการวิเคราะห์เชิงเทคนิคได้ใช้วิธีการหาเส้นพรมแดนด้วยวิธี linear programming การวิเคราะห์ทั้งหมดถูกประมวลมาเพื่อตอบคำถามที่สำคัญคือ เราจะแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าและการปลูกฝิ่น โดยแนวทางการส่งเสริมปลูกพืชทดแทนฝิ่นได้หรือไม่ อย่างไร ?

6.1 สรุปผลการวิเคราะห์

ก. แบบแผนการผลิต แบบแผนการผลิตของครัวเรือนภายใต้สถานีอ่างช้างและสถานีอินทนนท์ มี 23 และ 39 แบบแผนการผลิตตามลำดับ ครัวเรือนภายใต้การดูแลของสถานีอ่างช้างที่ปลูกพืชที่ต้องการที่มาก (land extensive crops) นั้นมีเพียงร้อยละ 13.79 เท่านั้น และครัวเรือนเหล่านั้นก็ยังปลูกพืชที่มีลักษณะเป็นเกษตรถาวรและใช้ที่ดินน้อย (land saving crops) อีกด้วย นอกนั้น (คือร้อยละ 86.21) ทำการเกษตรแบบเกษตรถาวรและใช้พื้นที่น้อยทั้งนั้น สำหรับอินทนนท์ปรากฏว่าร้อยละของครัวเรือนที่มีส่วนในการปลูกพืชที่ต้องการที่มาก (land extensive crops) นั้นยิ่งน้อยลงไปอีก กล่าวคือมีเพียงร้อยละ 7.95 เท่านั้น และเช่นกันครัวเรือนในจำนวนร้อยละ 7.95 นี้มีการปลูกพืชที่เป็นพืชเศรษฐกิจและใช้ที่ดินน้อยด้วย

จึงสามารถสรุปได้ว่า แบบแผนการผลิตของเกษตรกรชาวเขาอ่างช้างและอินทนนท์มีลักษณะเป็นเกษตรถาวร และปลูกเศรษฐกิจที่ใช้ที่ดินน้อย แบบแผนการผลิตดังกล่าวนี้อำนวยต่อการลดปัญหาการบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำการเกษตรได้ดีทีเดียว

ข. การตัดสินใจของเกษตรกรชาวเขาในการผลิต ปัจจัยที่สำคัญที่มีบทบาทมากต่อการตัดสินใจของชาวเขาก็คือราคาของผลผลิต ซึ่งจะต้องเป็นที่ดึงดูดใจในความหมายที่ว่า ผลิตแล้วจะต้องได้กำไรพอสมควร โดยเปรียบเทียบกับพืชที่จะถูกทดแทนเช่นฝิ่น เป็นต้น นอกจากราคาจะต้องดีจริงใจแล้ว ตลาดรองรับจะต้องมีแน่นอนอีกด้วย

ค. ต้นทุนและรายได้จากการผลิต ผลการศึกษาพบว่า ในจำนวนพืช 10 ชนิดที่ทำการศึกษานั้น กระหล่ำปลี ถั่วแดงและมันฝรั่งที่สถานีโครงการหลวงอ่างช้าง กระหล่ำปลี ชูโกนี และข้าวไร่

ที่สถานีโครงการหลวงอินทนนท์ เป็นพืชที่มีรายได้สุทธิต่อพื้นที่การเพาะปลูกต่ำกว่ารายได้จากการปลูกฝิ่นในพื้นที่ที่เท่ากัน พืชที่เหลือซึ่งคือ แกลดิโอลัส และท้อพื้นเมือง ที่อ้างข้าง สตรอเบอรี่ และมะเขือเทศ ที่อินทนนท์ จะให้รายได้สูงกว่าการปลูกฝิ่น แกลดิโอลัสเป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนสูงสุดที่อ้างข้าง ในขณะที่ สตรอเบอรี่ เป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนสูงสุดที่อินทนนท์

ง. ประสิทธิภาพการผลิต กระหล่ำปลี แกลดิโอลัส และถั่วแดงที่อ้างข้างมีระดับของ ประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในระดับที่สูงแล้ว หากต่อมาก็จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรให้ได้มากกว่านี้ เมื่อเปรียบเทียบกับ การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตมันฝรั่งและท้อพื้นเมืองของเกษตรกร ภายใต้ของส่งเสริมของสถานีอ้างข้าง ซึ่งยังมีช่องว่างในการเพิ่มประสิทธิภาพพอสมควร ในขณะที่ เกษตรกรภายใต้โครงการหลวงสถานีอินทนนท์แทบจะไม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้มากนัก นั่นคือ ช่องทางที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรชาวเขาตอยอินทนนท์นั้น โดยทั่วไปแล้วไม่สู้จะมีมากนัก

6.2 ข้อเสนอแนะทางด้านนโยบาย

เพื่อให้ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าและการปลูกฝิ่นลดลง รัฐจะต้องทำการส่งเสริมการ เกษตรแบบถาวรในเขตอื่น ๆ ด้วย พร้อมกันนั้นพืชที่ทำการส่งเสริมก็ต้องเป็นพืชเศรษฐกิจที่ให้ รายได้สูง(จะได้ทดแทนพืชไร่และฝิ่นได้)พอ และเป็นพืชที่ใช้ทุนมากแทนที่จะเป็นพืชที่ใช้พื้นที่เพาะปลูก มาก การที่พืชจะมีรายได้สูงนั้นแสดงว่าราคา(โดยเปรียบเทียบ)ของพืชนั้น ๆ จะต้องเป็นราคาที่ดี และนอกจากนี้แล้วตลาดยังต้องมีในลักษณะที่แน่นอนด้วย นอกจากนี้แล้ว การที่จะทำให้รายได้ของ เกษตรกรที่มีประสิทธิภาพยังไม่สูงพอสูงขึ้นนั้น โดยผ่านการเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตก็จะเป็นอีก หนทางหนึ่งที่จะช่วยให้พืชที่เกษตรกรปลูกอยู่นั้นแข่งขันกับฝิ่นได้มากขึ้นอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชที่มีลักษณะประหยัดเนื้อที่แต่มีรายได้ สูงนี้ พืชที่ปลูกก็มักจะเป็นพืชที่ต้องการการลงทุนสูง หรือที่เรียกว่า capital intensive crops แต่เกษตรกรชาวเขามักจะมีข้อจำกัดเรื่องทุน กล่าวคือขาดแคลนทุนในการดำเนินการ ฉะนั้นการที่รัฐ จะดำเนินการส่งเสริมการผลิตพืชเศรษฐกิจที่ให้รายได้ดีสามารถทดแทนฝิ่นได้ และเป็นพืชที่ต้องการ เนื้อที่เพาะปลูกน้อยได้สำเร็จรัฐจะต้องมีเงินทุนหรือจัดหาเงินทุนให้เพียงพอสำหรับให้เกษตรกร ดังกล่าวได้ขี้ม เพราะเหตุว่าลำพังเกษตรกรเองจะไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในกรณีนี้ ทั้งนี้ เพราะว่าเกษตรกรมีเงินออมต่ำหรือไม่มีเลย อีกทั้งยังไม่มีหลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้อีกด้วย

ทางด้าน การปรับปรุงเทคโนโลยี เป็นที่ยอมรับว่าการปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิตจะสามารถยกระดับการผลิตให้สูงขึ้นได้ จากการศึกษาของ Sriboonchitta, et al. (1988) ซึ่งให้เห็นว่าชาวเขามีแนวโน้มในการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตได้ค่อนข้างจะรวดเร็ว ดังนั้นการปรับปรุงนี้จะให้ผลที่สนองต่อนโยบายทางด้านอื่น ๆ และควรจะปรับปรุงเทคโนโลยีให้ชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ด้วย แม้การยอมรับจะเป็นที่ล่าช้ากว่าก็ตาม

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยที่จะกระทำต่อไป

ในเรื่องของประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจนั้น ดังได้กล่าวมาแล้วสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการคือ ประสิทธิภาพทางการผลิตหรือทางเทคนิค กับประสิทธิภาพในเชิงราคา ในการศึกษานี้ได้วัดเฉพาะประสิทธิภาพในเชิงเทคนิคหรือการผลิตเท่านั้น การวัดประสิทธิภาพในเชิงราคายังไม่ได้กระทำ การวัดประสิทธิภาพในเชิงราคาอาจจะให้ช่องทางในการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรอีกทางหนึ่งก็เป็นได้ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีความมั่นคงขึ้น และการผลิตพืชที่ส่งเสริมก็อาจจะมีความสามารถในการแข่งขันกับการปลูกอื่นได้มากขึ้นกว่านี้ก็ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องทำการศึกษาต่อไป